

IHMINEN ON SOSIAALINEN OLENTO MITÄ SE TARKOITTA NUORTEN HYVINVOINNILLE?

Antti Maunu

Valt. tri, tutkija, kouluttaja, työnohjaaja, trubaduuri

2.10.2019

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi

KYSYMYKSIÄ

- Mikä tai mitkä ovat nuoren elämän keskeiset perustunteet?
- Mitkä ovat oman arkesi perustunteet?
- Missä tilanteissa nämä ilmenevät? Mitä ne houkuttelevat tekemään?
- Mitä nuoret tai sinä teette tavoitellaksenne tai vältelläksenne näitä tunteita?

VASTAUS: Kunnia ja häpeä

- "Pride and shame are the master emotions of everyday life" (T.J. Scheff)
- Sosiaalisten tunteiden taustalla kolmivaiheinen prosessi (C.H. Cooley)
 1. Tunnistamme tai kuvittelemme itsemme toisten katseessa
 2. Arvioimme toimimmeko toisten näkökulmasta hyvin vai huonosti
 3. Koemme itsemme positiivisina (kunnian spektri) tai negatiivisina (häpeän spektri)
- Persoonamme ja minäkäsityksemme muodostuu tässä dynamiikassa: meille muodostuu käsitys "yleistyneestä toisesta" (generalized other; G.H.Mead), jonka varassa ohjaamme toimintaamme

Kunnia ja häpeä ohjaavat toimintaamme

- Kognitiotieteilijöiden mukaan yli 90 % ihmisen toiminnasta ohjautuu vaistoista ja emootioista
- Kunnia ja häpeä indikoivat vahvasti sosiaalisia siteitä ja ryhmäjäsenyyksiä: vertautuvat fyysisen kivun ja nautinnon kokemuksiin
- Sekä kulttuurinen että geneettinen pohja: ihminen on sosiaalinen olento
- Olemme valmiita menemään hyvin pitkälle tavoitellaksemme kuulumisen kokemuksia ja välttämään sosiaalista kipua ja häpeää
- Myös riippuvuudet ja mielenterveysongelmat syntyvät paljolti tässä kentässä – niitä ehkäistään tehokkaimmin tarjoamalla myönteisiä sosiaalisia kokemuksia

Sosiaalinen luottamus tai pääoma

- Kunnian ja häpeän dynamiikasta syntyy myös sosiaalinen luottamus
 - Kannattaako minun osallistua maailmaan vai ei?
 - Kannattaako minun auttaa toisia toimimaan minun kanssani vai ei?
 - Olenko maailmassa toivottu vieras vai en?
- Sosiaalinen luottamus on keskeinen hyvinvoinnin edellytys
 - Opintojen keskeytyminen ja kiinnittyminen
 - Pidempi elinajanodote ja vahvempi koettu terveys
 - Parempi terveyskäyttäytyminen
 - Vahvempi resilienssi eli toipumiskyky vastoinkäymisten edessä

Mutta! Emme voi valita tätä itse

- Kunnian ja häpeän dynamiikka voi toteutua vain vuorovaikutuksessa, tuhansissa arjen kohtaamisissa
- Nuoriso-, koulutus- ja hyvinvointipolitiikan tärkein tehtävä on tukea ja ohjata positiivista dynamiikkaa sekä sen edellytyksiä arjessa
 - Lasten ja nuorten kohtaaminen ja ohjaus
 - Lasten ja nuorten sosiaalisten valmiuksien vahvistaminen, jotta he voivat toimia myös toisilleen myönteisten kohtaamisten peileinä
 - Ohjaus on organisoitava: ammattilaisille riittävät resurssit ja osaaminen tämän työn tekemiseen

Kuvia poistettu tekijänoikeussyistä

Kirjoita Googlen kuvahakuun 'biletyt' tai 'bileet' ja saat samankaltaisia kuvia

CASE 1: Ehkäisevä päihdetyö

- Hauskuus on sosiaalinen tunne: Suurin osa toiminnastamme on pyrkimystä intensiiviseen yhteyteen ja positiivisiin sosiaalisiin kokemuksiin – sekä negatiivisten emootioiden ja kivun välttämiseen
- Aikuisten on tarjottava nuorille sitä, mitä he päihteiden käytölläänkin tavoittelevat, mutta paremmassa ja kestävämmässä muodossa
- Positiivisten kokemusten on tapahduttava arjen piirissä, jotta niiden saamiseksi ei tarvitse ylittää arkea

CASE 2: Amisten hyvä elämä

- Ryhmähaastattelut: mitä tulee mieleen sanoista **hyvä arki, onnellisuus, hyvinvointi** ja **terveys**?
 - 16-18-vuotiaita 1. vuosikurssin ammattiin opiskelevia nuoria
 - 46 opiskelijaa (21 naista, 25 miestä)
 - Kolme oppilaitosta eri puolilta Suomea
 - Useita eri aloja

SAMPO: Käypi koulussa ja syöpi ja nukkuu

JUHO: Näkkee kavereita

TOUKO: Mukava koulupäivä ja kavereitten kanssa ajanvietto [-]

MIIKKA: Hyvä uni on kaiken aa ja oo.
(Hyvä arki)

MAARIT: Semmonen ihminen, jolla on ympärillä ihmisiä jotka välittää

MERI: Joku joka on tyytyväinen siihen, mitä on

EVE: Ajattelee hyvin tai positiivisesti, eikä negatiivisesti ja huonoja asioita.
(Onnellisuus)

EVE: Jaksaa ja on onnellinen ja tyytyväinen

MAARIT: Perusterve

JONNA: Ei oo ainakaan mitään stressiä eikä mitään sellasta

SILJA: Saa nukuttua... se yleensä kertoo aika paljon. *(Hyvinvointi)*

PETE: No uni, ruokavalio, sitte urheilu ja tällaset... On niinku hyvä olla koko ajan

JETRO: On terveet ihmissuhteet ja suhteet, ja ylipäättänsäkin urheilee [-]

ROSA: No just liikunta ja uni ja ruokavalio... niin. *(Terveys)*

Hyvän elämän ja hyvinvoinnin pohja

1) Arjen ihmissuhteet ovat kunnossa

- Perhe, kaverit, mahd. seurustelukumppani, oma "luokka" eli opiskeluryhmä

2) Arjessa on rytmi ja suunta, jotka kuljettavat toisten ihmisten luo

- *"On se rutiini tiedäks, että on kaikkii asioit mitä voi tehdä siinä, eikä ole vaan. Et pystyy tehä semmosia, mitkä tuo sitä positiivista siihen päivään."*
- Nuoret eivät pyri yksilölliseen erottautumiseen, jatkuvaan identiteettityöhön, valinnanvapauden tai -mahdollisuuksien maksimointiin
- Nuoret eivät halua pelejä, karkkia, pitsaa, viinaa, hupia ja hurmosta jne.
- **Nuoret haluavat löytää ja täyttää sosiaalisen paikan – kokea olevansa maailmassa toivottuja vieraita**

Miksi yhdessäolo on nuorille
niin tärkeää ja haluttua

- ja joskus vaikeaa?

Sosiaalisten paikkojen puitteet muuttuneet rajusti

- Pari sukupolvea sitten saatiin yhteisöt ja identiteetit muun elämän sivutuotteena
- Sosiaaliset paikat olivat kiinteitä ja pysyviä

Nopeasti siirryttiin annetuista yhteisöistä itse valittaviin yhteisöihin

- Yksilöistä riippumattomat ryhmät ja yhteisöt heikkenevät
- Sosiaalisten paikkojen ja identiteettien valmis maisema katoaa
- Seuraa valinnan vapaus ja pakko
- Myös ryhmät ja yhteisöt on pakko valita ja tehdä itse – muuten jää yksin
- Ns. suuren muuton ja suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutosten vähiten ymmärretty seuraus

Tähän tarvitaan ohjausta

- Kuulumisen kokemus, myönteinen palaute sekä niiden tuottama positiivinen tunnespektri syntyvät vain vuorovaikutuksessa
- Vuorovaikutustaidot eivät ole syntymäominaisuuksia, vaan käytännöllinen taito, joita pitää harjoitella ja ohjata, jotta kaikilla olisi niitä
- Ohjaaminen on organisoitava: ammattilaisille riittävät resurssit ja osaaminen

CASE 3: Mitä ohjaus saa aikaan?

Sosiaaliset valmiudet opiskelijaryhmissä

Vertailussa kaksi 1. vuosikurssin ammattiin opiskelevien ryhmää

- RYHMÄ A

- P1: 51
- P2: 97
- P3: 58
- P4: 43
- P5: 74
- P6: 20
- P7: 13
- P8: 39

- RYHMÄ B

- P1:148
- T1: 9
- P2: 21
- P3: 132
- T2: 16
- T3: 8
- T4: 15

Ryhmien vuorovaikutuksen eroja

- Ryhmässä A puheenvuoro kiertää ja kaikki osallistuvat aktiivisesti
 - Oma-aloitteiset puheenvuoroketjut jopa 40 vuoroa pitkiä
 - Haastattelijaa kuunnellaan ja opiskelijat vastaavat hänelle omin sanoin
 - Toisten puheenvuoroja kommentoidaan ja kommentit ruokkivat yhteistä keskustelua
- Ryhmässä B ei muodostu omaehtoista ryhmäkeskustelua
 - Kaksikko vastaa muillekin esitettyihin kysymyksiin
 - Ryhmän jäsenet puhuvat haastattelijan päälle
 - Kaksikon kommentit toisten vastauksiin tukahduttavat keskustelua
 - Muut kuin kaksikko vetäytyvät ja vastaavat haastattelijalle "emmä tiä", "sama kuin muilla" tms.

Ryhmät kasvattavat sosiaalisiin taitoihin ja luottamukseen – tai sitten eivät

- Ryhmä A: Opitaan tasaveroiseen ja oma-aloitteiseen toimintaan opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - Yhteisöllisyys ja sosiaalinen luottamus vahvistuvat – sekä niitä tuottavat taidot ja toimintatavat
- Ryhmä B: Opitaan arkuuteen, passiivisuuteen ja väistelyyn – tai tungettelevaan suulauteen – opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - Kasvattaa sosiaalista epäluottamusta
 - Mm. työpajoilla ja valmentavassa koulutuksessa korjataan paljolti näitä kokemuksia

Kummasta ryhmästä paremmat eväät?

- Kummassa ryhmässä keskeyttämisiä on enemmän?
- Kummasta ryhmästä syrjädytään helpommin?
- Kummasta ryhmästä työnantajat rekrytoivat mieluummin?

JA MISTÄ RYHMIEN EROT JOHTUVAT?

Ryhmä A:n ohjaaja

PETE: Kyllä mulla on vahvistunu se, että ei väkisin opeteta jottain asiaa ihan siitä opettamisen innosta, vaan pysähdytään... Varsinki näitten alottavien kans sillä on tosi iso osa. Kyl mie muuraan sitä pohjaa sinne, että kun on sitten kaikki hyvällä pohjalla, ni on heleppo lähtee sit sitä opetusta viemään... Ku kaikki on ymmärtäny, et mistä siin on kysymys ja kenen takia miekin siellä oon. **En oikeestaan ikinä puhu opettajasta, vaan ohjaajasta, koutsista... Oppilaat on asiakkaita ja myö siellä heitä varten.**

PAAVO: Joskus sieltä [opiskelijat] ruvetaan puhumaan semmosia asioita mitä ei niinku normaalisti... Välillä tuntuu että no huhhuh. Mutta kyl mä kuuntelen, et **kyl mun hartiat kantaa et, ei oo mitään hätää, että teitä varten täällä ollaan...** [-] Mää oon tykänny siitä, että jos kerran ei muita [kuuntelijoita] oo, niin tulcoon mulle puhumaan.

Ryhmä B:n ohjaaja

SISKO: Se on justiin tämä ku sielt tullaan tuolta. Tämmönen porukka lyödään yhteen kuustoist-, seittämäntoista-, kaheksantoistvuotiaita, ja niitten pitäis ruveta yhtäkkii toimimaan yhdessä, ni eihän se käy. Pyörii niis omissaan, on kaveripiirit...

PENA: Niin, ja ajatukset muualla

SISKO: Siin on tosi kova työ et sä saat ne jonkunlaiseen ruotuun [-]

AIRA: Eikä siinä voi [työsalissa] ruveta alussa miettimään, kun ne tulee sinne, et jos on jotain uusia [opiskelijoita], jotain ryhmäyttämistä tai mitään. Et kyl se on äkkiä saatava [työt käyntiin], [tai] sit se jää.

Ryhmien eroja selittävät ohjaamisen erot

- Ryhmä A:ta on ohjattu ja ryhmäytetty aktiivisesti kolmen kuukauden ajan mm. päivittäisten puuroaamiaisten ja yhteisten telttaretkien myötä
- Ryhmä B on istunut ensimmäisen viikon yhdessä luokassa käyden läpi opiskelun perusteita. Muuta ryhmäytystä tai ohjaamista ei ole tarjottu

**AKTIIVISESTI OHJATTU RYHMÄ/YKSILÖT TOIMIVAT PAREMMIN
NE ANTAVAT/ SAAVAT PAREMMAT EVÄÄT ELÄMÄÄN**

Voimme valita tämän yhteiskuntana

- Kunnian ja häpeän dynamiikka voi toteutua vain vuorovaikutuksessa, tuhansissa arjen kohtaamisissa
- Nuoriso-, koulutus- ja hyvinvointipolitiikan tärkein tehtävä on tukea ja ohjata positiivista dynamiikkaa sekä sen edellytyksiä arjessa
 - Lasten ja nuorten kohtaaminen ja ohjaus
 - Lasten ja nuorten sosiaalisten valmiuksien vahvistaminen, jotta he voivat toimia myös toisilleen myönteisten kohtaamisten peileinä
 - Ohjaus on organisoitava: ammattilaisille riittävät resurssit ja osaaminen tämän työn tekemiseen

Tekstejä aiheesta

- Maunu, A (2018) *Arjen rytmit ja yhteisöt. Ammattiin opiskelevien hyvä elämä ja haalistuva individualismi*. Nuorisotutkimus 36(1): 3–21.
- Maunu, A (2018) *Sosiaalinen luottamus ryhmäilmionä: tapaustutkimus ammatillisista opiskelijaryhmistä*. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 2018 (19): 9–42.
<https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/70196/38585>
- Maunu, A & Kiilakoski, T (2018) *Ohjausta osallisuuteen. Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa*. Aikuiskasvatus 38(2): 112–129.
- Maunu, A (2014): *Kuinka terveyttä tehdään? Sosioekonomiset terveyserot ja ammatilliset oppilaitokset niiden kaventajina*. <http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Kuinkaterveyttatehdaan.pdf>
- Maunu, A (2014): *Päihteet, tunteet ja sosiaalisuus. Näkyvän päihteidenkäytön näkymättömät syyt*. Janus 22(2): 109–121. <https://journal.fi/janus/article/download/51202/15647>
- Maunu A (2013): *Ehkäisevän työn alkuaineet: yhteisöllisyys, ryhmät ja sosiaalinen luottamus*. Teoksessa Tapio, M & Kuula, T (toim.): *Selkenevää, myötätuulta – ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisoalalla*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Humanistinen ammattikorkeakoulu. S. 34-43
http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak_selkenevaa_myotatuulta_verkko2_2.pdf

KIITOS!

Antti Maunu

maunuan@gmail.com

www.anttimaunu.fi